

Η ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ ΩΣ ΑΡΕΤΗ

Δημήτρης Κ. Μπάκας

Η ενσυναίσθηση είναι ο ουσιαστικότερος παράγοντας, επάνω στον οποίο γίνεται ένα παιχνίδι, όχι υποχρεωτικά παιχνιδάκια. Το παιχνίδι είναι μια πολύ σοβαρή πνευματική ασχολία, αφού αποτελεί ένα μεταβατικό σταθμό στην κίνηση του ανθρώπου προς την ανώτερη σφαίρα των επιδιώξεων του. Ακόμη και προς αυτή την ηθική τελείωσή του! Από το παιχνίδι αναδύεται γονιμότητα από την οποία είναι εφικτή μια αρμονική σύμπτωση, ίσως, με άπειρες εναλλακτικές απόπειρες. Γιατί αρμονία σημαίνει σύζευξη δύο ή περισσότερων στοιχείων, ώστε να παραχθεί ένα νέο στοιχείο και μια νέα ουσία. Δηλαδή να λάβει χώρα μια μεταστοιχείωση και μετουσίωση.

Κάθε τρόπος προσέγγισης και συγχώνευσης προϋποθέτει επικοινωνία και οπωσδήποτε μια αναλογία, που να ενεργεί καταλυτικά στη σύζευξη. Πώς, όμως, θα έλθει σε επικοινωνία το ένα στοιχείο με το άλλο, εφόσον είναι «βουβά»; πώς άραγε θα «συν-ομιλήσουν»;

Μόνον ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να επικοινωνεί με «άλογα» και άψυχα όντα, καθόσον έχει το χάρισμα της ανθρωπομορφισμού. Βιώνει την πνευματική του ζωή. Επικοινωνεί, «εισέρχεται» αισθητικά στον χώρο που τον περιβάλλει και δημιουργεί ένα καθρέπτη του εαυτού του. Πλαταίνει το είναι του και ζει μαζί με όσα έρχεται σε «επικοινωνία». Δημιουργεί σχέσεις και συνάφεια με τον ενόργανο αλλά και τον ανόργανο κόσμο! Αυτό, ίσως, είναι το καλύτερο δώρο της Φύσης στο εκλεκτότερο δημιούργημά της, τον άνθρωπο!

Η ενσυναίσθηση είναι κύριο στοιχείο της ανθρώπινης νόησης, αλλά και της ηθικής στάσης του. Η αρχική του, όμως, ενσυναισθητική θεωρία αναπτύχθηκε από τον τομέα της Τέχνης. Με την ικανότητα-χάρισμα « συμπαθητικής» διείσδυσης - ενσυναίσθησης, έχουμε μια άλλη αισθητική μορφή του περιβάλλοντός μας. Η εσωτερική μας ζωή όχι μόνον εκτείνει τα όριά της, αλλά και εντεινεται και ανατείνεται. Έτσι φτάνει στην πολυπόθητη αρμονία που αναζητεί η ψυχή μας για να ηρεμήσει και να ευτυχήσει. Ήτοι, συνιστά την απαρχή της γένεσης της συνείδησης.

Η σημασία της εμφανίσθηκε ειδικά στην αισθητική, τότε που θέλησε να βιώσει το τι εξέφραζε ο δημιουργός κάποιου έργου τέχνης. Με βάση το αισθητικό ερέθισμα που προκαλούσε το έργο η ψυχή του θεατή συναντούσε τη ψυχή του δημιουργού και δοκίμαζε τα ίδια είδη συναισθημάτων. Ονομάστηκε στα γερμανικά *Empfindung*, στα αγγλικά *empathy* (<εμπάθεια) και αποδόθηκε στα ελληνικά ως **συμπαθητική διείσδυση, ή ενδαισθησία** και τελικά έχει επικρατήσει ως **ενσυναίσθηση**.

Τελικά, η ενσυναίσθηση απόκτησε γονιμότητα περιεχόμενο και για τους τρεις χώρους των αυταξιών του ανθρώπου: του κάλλους, της αλήθειας και του αγαθού. Στον χώρο του κάλλους η ενσυναίσθηση προκαλεί ουσιαστικά θαύματα. Η ανθρώπινη ψυχή με τα φτερά της ενσυναίσθησης εισβάλλει στο είναι όχι μόνο των έργων τέχνης και δημιουργεί ένα κόσμο «ζωντανό». Εξανθρωπίζει τα πάντα. Τους δίνει χαρακτηριστικά που μόνον οι άνθρωποι έχουν: Κάνει τα βουνά να «μιλάνε», τα δένδρα να συνομιλούν, τα νερά να τραγουδούν με τα κελαρύσματά τους και τα πουλιά να εκφράζονται συναισθηματικά με τα κελαηδήματά τους. Προσωποποιεί τα ποτάμια, τα δάση, τα αστέρια. Δημιουργεί τον Κόσμο που δίνει νόημα στην ύπαρξή του!

Ολόκληρη η Τέχνη στηρίζεται σε αυτή την ιδιότητα. Τα έργα τέχνης αποκτούν αξία, γιατί εξυπηρετούν της έννοια της ενσυναίσθησης. Μόνον μέσα από το κανάλι της παροχετεύουν της ζωής τα νοήματα και τα μηνύματα. Όταν η πέτρα από τον καλλιτέχνη πάρει την κατάλληλη μορφή τότε «ενσυναισθητικά» ο θεατής οδηγείται σε κείνο που ο γλύπτης «θέλει να πει» και αισθάνεται την αγαλλίαση. Τότε το άψυχο μάρμαρο μεταλλάσσεται σε άγαλμα!

Όταν ο ηθοποιός μπαίνει «στο πετσί» του ρόλου του τότε προκαλεί συγκίνηση και δάκρυα στον θεατή γιατί ενσυναισθητικά μπαίνει εκείνος στη θέση του ήρωα. Με την ενσυναίσθηση όλοι μας γινόμαστε κνηγοί του ωραίου, του υψηλού και του τραγικού. Μας ανοίγεται η όρεξη να γνωρίσουμε και να βιώσουμε, τόσο τον αντικειμενικό κόσμο και τους άλλους ανθρώπους. Χωρίς την ενσυναίσθηση δεν θα υπήρχε τέχνη και ο κόσμος μας θα ήταν πεζός και καθόλου εύχαρις.

Στον χώρο του γνωστικού ενεργήματος πάλι η ενσυναίσθηση κάνει θαύματα. Σχεδόν όλες οι επιστήμες, αλλά και η μεγάλη μητέρα τους, η φιλοσοφία, στο χάρισμα της ενσυναίσθησης στηρίζονται. Η όλη μετάδοση των γνώσεων σε μια υγιή ενσυναίσθηση βασίζεται. Η απόδοση του διδασκάλου, του παιδαγωγού, του ηγέτη και όλων των ανθρωπιστικών επιστημών στηρίζονται στη **συμπαθητική διείσδυση**. Μόνον ένας σωστός συντονισμός μπορεί μεταβιβάσει τη σκυτάλη της γνώσης. Μόνον αν ο γιατρός, ειδικά ο ψυχολόγος, θα κατορθώσει να εισέλθει στον ψυχισμό του ασθενούς και θα είναι σε θέση να κάνει σωστή διάγνωση και να προτείνει την ενδεδειγμένη θεραπεία.

Εδώ πρέπει να τονιστεί ότι με την **ενσυναίσθηση μπαίνουμε στη θέση του άλλου**, αλλά όχι **ολοκληρωτικά**. Κρατάμε στηρίγματα του εαυτού μας ειδάλλως υπάρχει κίνδυνος να παρασυρθούμε, όπως, όταν βλέπουμε κάποιον που κινδυνεύει από τη ροή ενός πλημμυρισμένου ποταμού τότε μπαίνουμε στο νερό για να τον σώσουμε, αλλά κρατάμε και ένα σχοινί δεμένο σταθερά στην όχθη.

Η ενσυναίσθηση είναι ο **βασικός συντελεστής ηθικών πράξεων**. Μια πλούσια ενσυναίσθηση είναι σε θέση να βιώσουμε μια δύσκολη κατάσταση που διέρχεται ο άλλος. Τότε και μόνον τότε μπορούμε να **δούμε το άλλον ως τον ίδιο μας εαυτό**. **Είμαστε υποχρεωμένοι να ζούμε με άλλους ανθρώπους μαζί και να ενεργούμε από κοινού**. **Η ενσυναίσθηση φέρνει τους άλλους κοντά μας**.

Είναι δυνατόν μερικοί άνθρωποι να είναι ξεχωριστά χαρισματικοί και να προσελκύουν τους ανθρώπους κοντά τους. Οι πολλοί, όμως, έναν απόλυτα ασφαλή δρόμο έχουν για να φέρνουν τους ανθρώπους προς το μέρος τους. Την **ενσυναίσθηση**. Στα αγγλικά πολύ σωστά ονομάστηκε *empathy* (>εμπάθεια), δηλ. κάτι πιο κοντινό από το *sympathy* (συμπάθεια). Όταν νοιώθω συμπάθεια, σημαίνει ότι **δεν χαίρομαι για την δύσκολη κατάσταση του άλλου**. Δείχνω κάποια κατανόηση, αλλά **δεν υποφέρω μαζί του**. Κρατώ μια στάση κάπως ξέμακρη και αρκετά εγωιστική. Το πολύ-πολύ να πούμε ένα παρηγορητικό λόγο, αλλά δεν μπαίνουμε ενεργά στη θέση του άλλου για να **σηκώσουμε μέρος ή ολόκληρο το φορτίο του**.

Μπαίνοντας ενσυναίσθητικά στη θέση του άλλου τον βοηθάμε να σηκώσει το **«φορτίο» του, τον ανακουφίζουμε από το βάρος και τον ενεργετούμε**. Τότε ασμένως και εκείνος έρχεται πιο κοντά μας. Ας θυμηθούμε πόσο ασφαλείς νοιώθουμε, όταν είμαστε κοντά σε κάποιον που εμπιστευόμαστε. Στον αμερικανικό στρατό θεωρείται η ενσυναίσθηση ως η **ύπατη αρετή ενός ηγήτορα!**

Η ενσυναίσθηση είναι **σημαντικότερη ατομική αλλά και συλλογική αρετή και αποκτάται σταδιακά και με κόπο πολύ, γιατί καταπολεμά το κεντρομόλο ατομικό συμφέρον**. Συναντάται, όπως όλες οι αρετές, στη «μεσότητα», δηλαδή στη **χρυσή τομή**. Η υπερβολή μπορεί να προκαλέσει **ψυχική καταπόνηση**. **Αλλά πάντοτε ο μεγάλος κίνδυνος βρίσκεται στην ελλιπή ενσυναίσθηση**.

Καλά Χριστούγεννα με « βλέμμα» ενάρετης ενσυναίσθησης για τον διπλανό μας.

Δημήτρης Κ. Μπάκας

23 Δεκ. 2021